

2018 • DECEMBER

MARIËNBURG

JAAR 35 • 05

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

1000 STEMMEN ZONGEN

ZOEKEN NAAR EEN NABIJE GOD

BARMHARTIGHEID ALS RODE DRAAD

OVER GELOOF GESPROKEN

IMPRESSIE ONTMOETINGS DAG

MIJN MARIËNBURG

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELLEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2018 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Leon Goertz

Adrie de Jong

Ad Krijnen

Jacques van Leeuwen

Ria Schoenmakers – van Osch

REDACTIE-SECRETARIAAT

Lidy Verdegaal

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Julia van Wel, secretaris, 06-21294252

Ed Schreurs, lid, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

DÁT IS LITURGIE, DÁT IS KERK!

PAUL SEESINK

06

WAT STAREN JULIE NAAR DE HEMEL?

FRANK VOGELSANG

09

BARMHARTIGHEID IS DE RODE DRAAD

IN MIJN LEVEN Interview Bert Tilmans

LIDY VERDEGAAL

12

MIJN MARIËNBURG

RIA SCHOENMAKERS – VAN OSCH

15

GELOOFSGESPREKKEN

REACTIES OP HERMANN HÄRING

20

ONTMOETINGS DAG

GELOOFSGEMEENSCHAPPEN IN VRIJ

VERBAND

JULIA VAN WEL

EN DE COLUMNIS

12 Erik Jurgens: Waartoe zijt gij op aarde?

22 **Lezers schrijven...**

23 Leon Goertz: Koploper

24 Huub Schumacher: Waar beschutting te vinden bij al dit
noodweer?

NIEUW REDACTIELID

Op voordracht van de redactie heeft het bestuur **Ria Schoenmakers – van Osch** benoemd tot redactielid. Zij behaalde meerdere onderwijsaktes, en studeerde theologie en wijsbegeerte aan de Universiteit Tilburg. Ze heeft jarenlange onderrichtserving en geeft cursussen en lezingen. Verder was zij actief in verschillende parochies, en heeft ervaring met schrijven (o.a. voor preekijdschrift Abdi van Berne, *De Roerom*, *Mariënburg Magazine*), en redactionele werkzaamheden.

ERRATUM

Door een technische fout is in het vorige Mariënborg Magazine (nummer 4 september 2018) in het artikel “Klerikale elite en misbruikten” op pagina 19 een regel tekst weggevallen. Bij de overgang van kolom 1 naar kolom 2 moet staan:

“Ik heb het belang benadrukt om misbruik te zien als misbruik van macht en gewezen op de noodzaak om verantwoordelijkheid te nemen, iets te doen en niet alleen vergiffenis te vragen.” Er is een duidelijke samenhang met de feodale machtsverdeling, die in onze kerk gegroeid is en nog steeds bestaat, niet alleen volgens de kerkorde, maar meer nog in de bij deze verdeling opgebouwde theologische legitimeringen.

Onze welgemeende excuses aan lezers en auteur.

- VERSPREID MARIËNBORG MAGAZINE ONDER UW FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
- ALS LID KUNT U EENS EEN PROEFNUMMER LATEN TOESTUREN NAAR EEN BELANGSTELLEND
- GEEF EENS EEN ABONNEMENT CADEAU

Het volgende nummer verschijnt medio maart 2019. Bijdragen uiterlijk 20 januari aan het redactie-adres.

GELOVIG, RELIGIEUS, OF ONGELOVIG?

Half oktober rapporteerde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat in 2017 iets minder dan de helft van de bevolking (van 15 jaar of ouder) aangaf religieus betrokken te zijn en dat ‘slechts’ 16% (minstens 1 maal per maand) nog ter kerke ging. Het is verleidelijk uit deze cijfers en uit alle commotie rond het misbruik te concluderen dat geloof en kerk aflopende zaken zijn. Dat is te kort door de bocht en verwart geloof en kerk. Overigens meldde het CBS ook het kerkgangcijfer van 1971: 37% – zo bezien valt die 16% nog helemaal niet tegen.

Met het geloof van de huidige kerkgangers en van Mariënborgers is het ook niet zo slecht gesteld. Want wie nu kerkt en/of gelooft, heeft meer uit te leggen over wat geloof-waardig is dan vroeger. Wie kritisch katholiek is, zet weliswaar vraagtekens bij veel traditionele geloofswaarheden en gebruiken en stoort zich aan instituties die niet veel van doen hebben met geloof, maar is wel degelijk religieus en wil wel degelijk volgelving van Jezus zijn. We zagen hoe op 21 oktober jl. ruim meer dan 1000 mensen een feest van saamhorigheid en geloof vierden. Hij was in ons midden en bemoedigde ons om zo goed als God te zijn en zuiniger met elkaar en de aarde om te gaan. Bekijk de foto's op <https://www.1000stemmen.nl/>.

Het bestuur heeft zich onlangs tijdens een ‘heidag’ afgevraagd of Mariënborg nodig blijft. Die vraag hebben we volmondig met ‘ja’ beantwoord. Want voor veel gelovigen is er niet zo'n alternatief: de kerk is te veel in zichzelf gekeerd, houdt maar vast aan dogma's en achterhaalde regels, geeft geen antwoord op de vragen van deze tijd, lijdt

**TER-
ZIJ-
DE**

onder starre machtsstructuren. Voor veel gelovigen ontnemt de kerk het zicht op het geloof in de Ene en op Jezus. Terwijl zo veel mensen hunkeren naar een houvast. Volgens Yvonne Zonderop, schrijfster van het boek *Ongelofelijk*, zijn 4 van de 5 mensen religieus en willen ergens bij horen, wars van alle individualisering. Lees haar (Engelstalige) voordracht op de site NieuwWij. Er is dus genoeg reden om optimistisch te zijn over religie en geloof, ondanks het (huidige) instituut kerk. Mariënborg moet dus maar blijven.

TEKST

PAUL SEESINK

FOTO'S

© 1000 STEMMEN ZINGEN

DÁT IS LITURGIE, DÁT IS KERK!

ZORG OM DE AARDE WAS HET THEMA VAN '1000 STEMMEN ZINGEN OOSTERHUIS'.

Net als in 2014 waren weer veel katholieken en protestanten – kerkelijk betrokken, op het randje of net erover – en andere belangstellenden op zondag 21 oktober 2018 naar Eindhoven gekomen. Daar, in het moderne Muziekgebouw, waren ze bijeen: méér dan 1000 enthousiaste bezoekers, om de zorg om het voortbestaan van onze planeet al zingend met elkaar te delen. Zij luisterden naar Huub Oosterhuis' *Lied van de Aarde* en zongen met liederen van deze filosoof, theoloog, schrijver en dichter hun zorgen uit. Dit alles op initiatief van de 35-jarige Mariënborg, vereniging van kritisch katholieken, de twee geloofsgemeen-

schappen Leerhuis & Liturgie Brabant, Stichting Oecumenische Vieringen Eindhoven, in samenwerking met Ekklesia Amsterdam en Leerhuis- en Liturgieprojecten Lier (B). In de hal was een ontmoetingsmarkt met vertegenwoordigingen van verschillende bekende organisaties, waaronder natuurlijk de initiatiefnemers. Boekhandel Berne was er met haar vele uitgaven en vanzelfsprekend troffen wij ook een tafel aan, beheerd door vier leden van onze eigen Karmelbeweging. Uiteraard was Huub Oosterhuis zelf bij dit evenement aanwezig, want het draaide om hem en zijn toen nog komende 85e verjaardag. Onder de duizend aanwezigen waren ook bisschop Gerard de Korte en René de Reuver, scriba van de Protestantse Kerk in Nederland. Na een inleiding door de voorzitter van de initiatiefgroep, Michel Besnard, vertelde Huub Oosterhuis over zijn uit te voeren *Lied van de Aarde*, een leerdicht over de schepping en de manier waarop wij daarmee omgaan.

LIED VAN DE AARDE In de ruime zaal vulde het podium zich met kamerkoor Helicon en het grote orkest La Passione, beide uit het Belgische Lier, onder leiding van Geert Hendrix. De concertante opera *Lied van de Aarde* bleek een gezongen en gesproken overweging op muziek. Het muzikaal drama

handelt over onze 'enige' aarde en beschrijft haar wording en wat ervan geworden is. "De aarde bedierf voor Gods ogen. De aarde rotte maar door." Duidelijk klonk de stem van de Enige door in de helder-warme zang van sopraan Danny van Hoof.

Na een omvangrijke beschrijving van de aardse toestand waarin mensen niet alleen de aarde bederven, maar ook elkaar doden, komt de Eeuwige aan het licht. Oosterhuis' werk beschrijft Hem als de bevrijder van de mens, bevrijder van de wordende. De mens is daarbij het beeld van de Ene: óók bevrijder, die anderen op zijn beurt bevrijdt en doet leven. Het gaat om mensen die kiezen voor het goede, die elkaar vergeven, elkaar helpen, elkaar behoeden voor het noodlot, voor verslaving; échte vrijheid. Gods macht is de goedheid van mensen: "...niet meer machtig dan mensen goed zijn". Naast het dóórziende kwaad zal God als een nieuw begin zijn voor mensen die de nieuwe aarde zullen opdelven uit haar duistere afgrond.

STILTE ZINGEN Na het lange applaus voor deze indrukwekkende uitvoering presenteerde Oosterhuis zijn nieuwe boek *Stilte zingen* aan bisschop en scriba, "opdat mijn levenswerk niet in de leegte verwaait", zoals hij het zelf zei. In dit omvangrijke werk van meer dan 600 pagina's zijn de liturgische teksten bijeengebracht die Huub de afgelopen zestig jaar heeft geschreven. Hij heeft ze dit jaar nog aangevuld met een reeks teksten over Bijbelse personen.

Oosterhuis sprak nog over de kwalijke situatie rond kinderen van asielzoekers en alleenstaande minderjarigen die in ons land geboren en getogen zijn. Zij hebben geen verblijfsvergunning en moeten naar een plek waar ze niet vandaan komen. Hij pleitte voor een nieuw ruimhartig kinderpardon met de woorden: "Overheid, maak een beter en liever Nederland."

Na zijn toespraak overhandigde Oosterhuis een exemplaar van *Stilte zingen* aan bisschop en scriba.

Mgr. De Korte dankte en feliciteerde de bijna-jarige ondanks dat hijzelf "volgens een aantal katholieken hier niet mocht staan". Hij wees op Huubs liederen die een bron van inspiratie vormen. Bisschop de Korte zag ook overeenkomsten tussen paus Franciscus en Huub Oosterhuis. De een jezuïet, de ander ex-jezuïet en beiden hebben een passie voor gerechtigheid. De scriba dankte Oosterhuis en wees op het groeiend gebruik van Huubs liederen binnen de protestantse kerk.

SAMENZANG Na de pauze volgde een overweldigende enthousiaste finale samenzang in gevoelde zuster- en broederschap door podium en zaal tegelijk. Het was componist Tom Löwenthal zelf die niet alleen de zangers van 50 koren, maar ook de zaal op zijn bekende geestdriftige manier enthousiasmeerde. Die reeks van 16 liederen, met veel teksten rond 'onze Aarde', begon met 'Wees hier aanwezig'. Natuurlijk ontbrak Huubs Zonnelied niet, dat ons altijd weer doet denken aan de gelijknamige liederen van farao Echnaton en Franciscus van Assisië.

Hoop bloeide in de zaal op toen het lied 'Dat een nieuwe wereld komen zal' gezongen werd; gevolgd door het opstandingslied 'De steppe zal bloeien', ooit het lijflied van de Acht Meibeweging. De samenzang werd vervolgens afgesloten met 'Aarde. Deze. Enig denkbare'.

De finale van deze oecumenische, feestelijke middag deed denken aan een liturgische viering. Dat deed de voorzitter van Mariënburg, Harrie van den Akker, bij zijn afsluiting uitroepen: "... dát is liturgie, dát is kerk!" ●

WAT STAREN JULLIE NAAR DE HEMEL?

Godservaring: beslissend is niet het grote geheel, maar datgene wat mijzelf echt raakt

De vraag naar God wordt in onze tijd door steeds meer mensen met toenemende onzekerheid aan de orde gesteld. Leerkrachten geven te kennen dat veel jongeren in de leeftijd van tien tot vijftien jaar, door de invloed van het moderne natuurwetenschappelijke denken, kritisch gaan aankijken tegen de christelijke religie. Niet alleen voor de jongeren is het moeilijk om de wetenschappelijke inzichten in overeenstemming te brengen met het Bijbelse spreken over God, maar ook voor veel volwassenen is dit het geval.

Onderzoek toont aan dat er juist bij bejaarden groot geloofsverval te bespeuren is. Ook een groot deel van de vrijwilligers in de parochie worstelt met de vraag naar God. Uit de discrepantie tussen het traditionele spreken over God en de moderne kijk op de wereld, groeit een toenemende twijfel tegenover veel geloofskwesties. Toch hebben heel wat mensen een goede antenne voor de waarheid van het christelijk spreken over God. Zij zijn ervan overtuigd dat God echt bestaat en dat zij zich aan hem kunnen toevertrouwen. Maar zij kunnen deze overtuiging bijna niet meer overbrengen aan iemand die daar zelf niet van overtuigd is. We hebben geen algemeen geldende religieuze taal meer. Het gevolg hiervan is vaak berusting en er maar het zwijgen toe doen.

In de zondagsvieringen wordt wel gepreekt, maar dat wil lang niet altijd zeggen dat de meeste aanwezigen het ook eens zijn met alles wat dan gezegd wordt. Ze luisteren met een zekere scepsis naar de preek, maar houden bij twijfel de opgekomen vragen liever voor zich. Soms benoemen de preken deze

sceptische vragen wel en brengen ze publiekelijk ter sprake, maar slechts zelden leidt dit tot instemming.

Dit probleem is wel actueel, maar niet nieuw. Al meer dan 200 jaar worstelen theologen ermee hoe de klassieke opvatting over God te plaatsen is in het moderne wereldbeeld. Hierin heeft wel een ingrijpende verandering plaatsgevonden: kritische vragen aan het geloof die vroeger voor grote consternatie zorgden, worden nu nog amper als iets van algemeen belang beleefd. De tijd van openlijke theologische debatten lijkt definitief voorbij te zijn. Over afwijkende geloofsopvattingen maakt niemand zich meer echt druk. Het lijkt erop dat men denkt: iedereen moet op zijn eigen manier gelukkig worden. De keerzijde van deze ontwikkeling is, dat moderne mensen nu bij de vraag naar God op zichzelf aangewezen zijn en het maar zelf moeten uitzoeken.

Al meer dan 200 jaar worstelen theologen ermee hoe de klassieke opvatting over God te plaatsen is in het moderne wereldbeeld

GOD IS ONS NABIJ

De hoofdredacteur van *Die Zeit*, Giovanni di Lorenzo, brengt een nogal gangbare opvatting onder de aandacht:

“Alleen mensen die wel begenadigd moeten zijn of heel naïef, brengen het op om als volwassene te blijven geloven. Maar over het algemeen bestaan lange perioden van ongeïnteresseerdheid, waarin men zich niet meer veilig voelt bij zijn God. De ontzuisterende onderzoeksresultaten van wetenschappers en historici over Jezus en de tijd waarin hij leefde doen de rest. Wij gaan naar de kerk en ervaren alleen al het feit dat we daar met anderen in de liturgie samen zijn als een bevestiging dat er toch ergens wel ‘iets’ moet bestaan.”

Is het transcendentie in het moderne denken afgedankt? Dan is het wel interessant dat thans een denkpatroon van vroeger weer op de voorgrond treedt: het panentheïsme. Dit gaat ervan uit dat God en de wereld niet als twee van elkaar onderscheiden werkelijkheden opgevat kunnen worden, maar dat God al met en in de dingen van de wereld aanwezig is. God is niet enkel 'aan de andere zijde', maar ook deel van de werkelijkheid waarin we leven. Het panentheïsme plaatst God niet tegenover de door de natuurwetenschappen beschreven wereld. Dit is inderdaad een van de grootste hindernissen voor een moderne zienswijze: als God als een 'tegenover' van de wereld opgevat moet worden, waar is hij dan?

Wanneer God echter met en onder de werkelijkheid die ons omgeeft aanwezig is, dan heeft dat een belangrijke consequentie: als we God willen ervaren, dan moeten we niet naar een mysterieuze transcendentie zoeken, maar moeten we ons veeleer bezig houden met de werkelijkheid waarin wij leven. Dat klopt precies met de kern van de christelijke boodschap: in Jezus Christus werd God mens en was hij lichamenlijk in deze werkelijkheid aanwezig. De verkondiging van Jezus gaat altijd over het dagelijks leven van zijn toehoorders, om het even of het nu gaat over de zaaier, het visnet, de gewonde naaste, de vogels in de lucht of de bloemen op het veld.

De vraag wie of wat God is vindt haar antwoord midden in de wereld waarin wij leven. God is ons nabij. Dat is de boodschap van de Bijbelse teksten in steeds

NIEUW DENKEN OVER GOD

**WIE IS GOD? HOE VERHOUDT GOD ZICH
TOT DE WERELD EN TOT MIJZELF?**

Het Duitse tijdschrift *Publik-Forum* geeft mensen de ruimte om hierover hun gedachten te formuleren.

Een beschouwing van Frank Vogelsang, rector van de Protestantse Academie van het Rijnland.

weer nieuwe variaties. Hij is veel dichter bij ons dan we in ons dagelijks leven vermoeden. Deze nabijheid kan men evenzeer in de moderne wereld ontdekken als in vroegere tijden. De Bijbelse teksten die op zijn aanwezigheid wijzen, zijn daarom ook niet verouderd.

Wij gaan naar de kerk en ervaren het feit dat we daar met anderen in de liturgie samen zijn als een bevestiging dat er toch ergens 'iets' moet bestaan

NABIJHEID IS SUBJECTIEF

Ik beweer: niet omdat God zo ver weg is, maar omdat hij ons zo nabij is, hebben wij zo'n moeite om over hem te praten en om ons een duidelijke voorstelling van hem te maken. Het valt ons gemakkelijker om ons van iets dat verder weg is een voorstelling te maken. Wanneer we iets nauwkeurig willen bestuderen, dan houden we het een eindje van ons af en bekijken we het van alle kanten. Maar wanneer iets heel dicht bij ons is, dan schieten woorden te kort. Dat ziet men al bij heel dagelijkse dingen: waarom grijpt een bepaald lied ons zo aan? Wat bedoelen we precies wanneer we zeggen "Ik hou van jou"?

Deze nabijheid is niet eenduidig, ze kan bijvoorbeeld niet in lengtematen gemeten worden. De heldere nachtelijke hemel kan heel dichtbij lijken, en wat we door de microscoop zien juist oneindig ver weg. In ons dagelijks leven heeft nabijheid evenwel ook iets met ruimtelijke nabijheid te maken. Dat komt omdat wij mensen beperkte lichamelijke wezens zijn die niet als wereldgeest boven alles zweven, tot bestaan gekomen in precies dit lichaam, in een bepaalde traditie, een bepaalde cultuur, een specifieke taalgemeenschap.

Nabijheid is bovendien niet iets onschuldigs of zoetsappigs. Wanneer iets echt op ons afkomt, dan kan het ook bedreigend worden. Wij houden het dan graag een beetje op afstand, omdat we het dan beter kunnen controleren. Maar dat gaat in het geval van God zeker niet op. Het is niet onwaar wanneer we zeggen dat hij ons meer nabij is dan wij onszelf nabij zijn.

Hoe verhoudt zich deze existentiële nabijheid tot de natuurwetenschappelijke beschrijving van de wereld? Kort gezegd: zij komt daar helemaal niet voor. Het geheim van het succes van de natuurwetenschap is dat daarin kennis methodisch streng gecontroleerd wordt en subjectieve beleving stelselmatig uitgesloten wordt. Alleen zo worden waarnemingen en hypothesen over de werkelijkheid algemeen geldend en ook aan kritiek onderhevig. In zekere zin houden wij de dingen zo op afstand. Maar wat ons existentieel bezighoudt, kunnen wij niet op een methodisch streng gecontroleerde manier

waarnemen. Nu is enige afstand van de dingen op zich niets verkeerd, want mensen hebben ruimte nodig om te kunnen leven. De natuurwetenschappen zijn een grote verworvenheid van de mensheid. Maar God is nu eenmaal in de op afstand waargenomen wereld niet te ontdekken.

DE GRENZEN VAN ONZE KENNIS

Wij mensen zijn dus in staat om een en dezelfde werkelijkheid op verschillende manieren te benaderen: wij kunnen haar methodisch controleerbaar waarnemen, en we kunnen haar als persoonlijke beleving ondergaan. De plaatsen waar God ontdekt kan worden, zijn vaak te vinden in het alledaagse leven. Wanneer iets ons erg aanspreekt, hebben we de neiging daarover te spreken. Wanneer we God in deze werkelijkheid beleven, kan zich dat schijnbaar alledaagse in een totaal nieuwe gestalte tonen.

Het uitgangspunt van het pantheïsme wijst in de juiste richting: midden in de werkelijkheid waarin wij leven. Wel blijf ik bij dit uitgangspunt nog open vragen houden. Men kan namelijk ook de eerste lettergreep *pan* (Grieks: geheel, omvattend) benadrukken. Dan wordt de aandacht gericht op het grote geheel, en komt men al gauw in speculatie terecht. Wij hebben slechts een beperkt bevattingsvermogen. Kritische filosofen zoals Immanuel Kant hebben er altijd voor gewaarschuwd de grenzen van ons kenvermogen niet te negeren. Wie verstandig wil redeneren, aldus Kant, moet altijd ook de beperktheid van zijn verstand in het oog houden. In het pantheïstische paradigma kan men gemakkelijk vergeten dat wij over de 'wereld' niet op dezelfde manier kunnen spreken als over een 'tafel' of een 'glas water'.

Als we over God spreken, dan moeten we daarbij ook de hele wereld betrekken. De vraag is echter of men God wel echt vinden kan als men de blik gericht houdt op het grote geheel. De Bijbelse teksten kijken doorgaans in een andere richting. Zij benadrukken de belevingen van alledag. Want daarin vindt de ontdekking plaats van een ondoorgrondelijke en ook onuitsprekelijke nabijheid. Kan men op een nieuwe manier over God denken?

In ieder geval kan men over God en de wereld opener denken, en hem zo steeds weer op een nieuwe manier ervaren. Deze plekken van Godservaring liggen dan niet in een onderscheiden werkelijkheid, maar midden in ons leven van alledag. ●

DIT ARTIKEL VERSCHEEN IN PUBLIK-FORUM KRITISCH-CHRISTLICH-UNABHÄNGIG (OBERURSEL) EDITIE NR. 8/2018, PAGINA 34-35, ONDER DE TITEL "WAS SCHAUT IHR NACH OBEN?"

Vertaling: Leon Goertz

BARMHARTIGHEID

TEKST
LIDY VERDEGAAL
FOTO
HERMIEN SMITS

IS DE RODE DRAAD IN MIJN LEVEN

INTERVIEW >

INTERVIEW MET BROEDER BERT TILMANS,
OFMCONV. (76)

Ze hebben allemaal hun eigen bijzondere verhaal: de religieuzen die, op de vleugels van hun spiritualiteit, zich jaren en jaren met hart en ziel inzetten voor hun medemens. Ze doen hun werk in de schaduw en slaan nooit op de grote trom. Op de laatste AV van Mariënborg kwam ik met een van hen in gesprek, broeder Bert Tilmans, minderbroeder conventueel uit Valkenswaard.

Minderbroeders conventuelen, dat zijn dus franciscanen?

“Nee. Franciscus stichtte in 1209 de Orde der Minderbroeders (*Ordo Fratrum Minorum*). Na zijn dood ontstonden er twee takken: de minderbroeders conventuelen, die in kloosters in de steden woonden, en de minderbroeders franciscanen, die kozen voor meer soberheid. Begin 16^e eeuw splitste zich weer een groep af van de franciscanen. Zij wilden terug naar een nog strengere levenswijze: dat werd de orde der minderbroeders kapucijnen. Alle drie de ordes leven volgens de regel van Franciscus. Dat ik minderbroeder conventueel werd is toeval, ik kende een pastoor die conventueel was. Maar ik ben

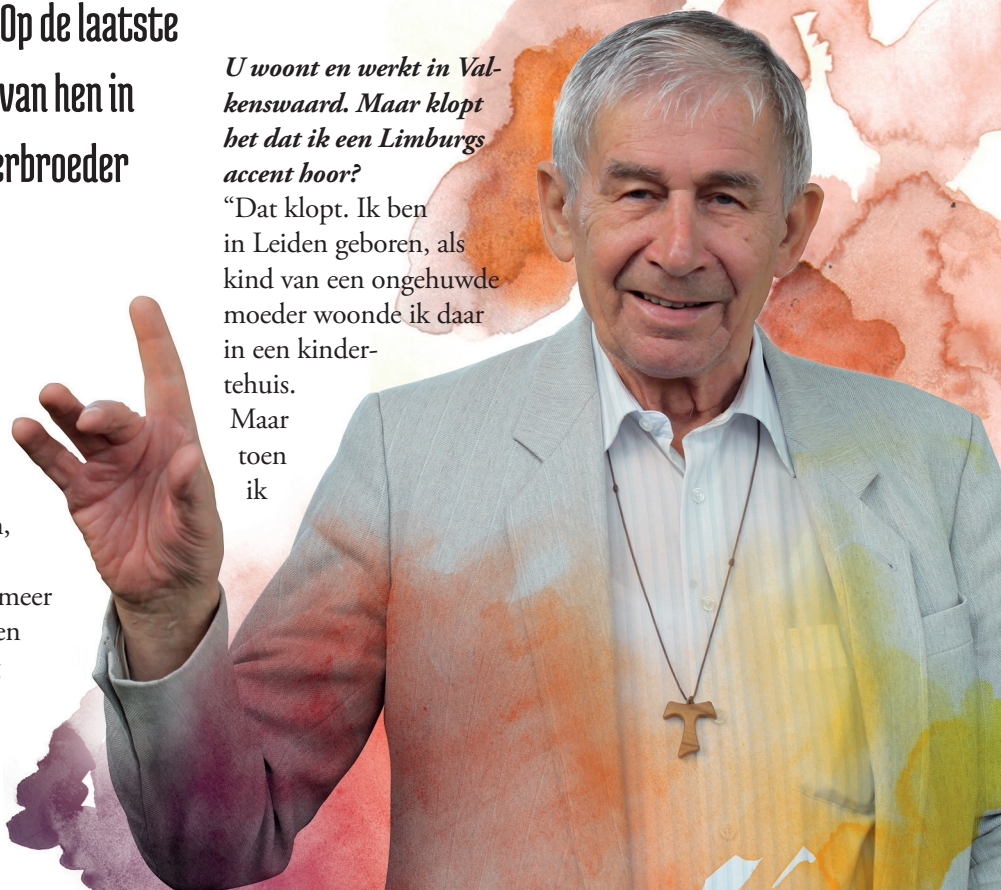
een doener, en daarom bij de minderbroeders conventuelen helemaal op mijn plek.”

U hebt ervoor gekozen om broeder te worden, geen priester. Waarom was dat?

“Ik ben een late roeping. Voordat ik, als 50-jarige, geproft werd was ik vijftientig jaar maatschappelijk werker. Ik wilde dat werk graag voortzetten. En als broeder hoef je niet in een parochie te assisteren, zo kon ik mij voor 100% inzetten voor diaconaal werk.”

U woont en werkt in Valkenswaard. Maar klopt het dat ik een Limburgs accent hoor?

“Dat klopt. Ik ben in Leiden geboren, als kind van een ongehuwde moeder woonde ik daar in een kindertehuis. Maar toen ik

vier jaar was ben ik geadopteerd door een Zuid-Limburgs echtpaar. Zij woonden in Geulle in een huisje op een heuvel, zonder waterleiding en elektriciteit, met kippen, duiven, konijnen en andere dieren. Ik voelde me daar meteen als een vis in het water, en herinner me ook niets meer van die vier jaar daarvoor. Mijn adoptievader was metselaar en een echte vakbondsman, lid van de Katholieke Arbeidersbeweging (KAB) Limburg. Ik wilde ook vakbondswerk gaan doen, haalde het diploma maatschappelijk werk bij de vakbondsopleiding van de KAB in Doorn. De directeur daarvan was een franciscaan, pater Pillen. Ik ben toen gaan werken bij de Katholieke Bouwvakarbeidersbond. Daarna was ik, totdat ik Limburg op mijn 47^e verliet, maatschappelijk werker in de regio Maastricht.”

U verliet Zuid-Limburg om het klooster in te gaan?

“Ja. Mijn ouders waren allebei lid van de derde orde van de franciscanen, ik kwam dus al jong in aanraking met het franciscaanse gedachtegoed. Toen mijn moeder, nadat ik haar lang had verzorgd, kwam te overlijden besloot ik minderbroeder te worden. Tot mijn verrassing werd ik naar Padua gestuurd voor het noviciaat. Dat werden de mooiste jaren van mijn leven.

Ik was daar verreweg de oudste van veertien novicen en werd door hen *il nonno*, grootvader, genoemd.”

Dat hield dus in dat u Italiaans moest leren?

“Ik sprak goed Frans, heb lang een Franstalige vriendin gehad, waardoor de studie van het Italiaans mij gemakkelijk afging. Door mijn talenkennis kon ik in Padua en later ook in Assisi rondleidingen gaan geven in de basiliek aan pelgrims en toeristen. Ik moest mij daarvoor ook verdiepen in de kunstgeschiedenis en de Italiaanse cultuur. Vond ik geweldig.”

Bij de rondleidingen draagt u een habijt zie ik op de foto?

“Ja, nevensdoel van de rondleidingen is om iets van de franciscaanse spiritualiteit over te brengen aan de bezoekers van de basilieken, een mix van bedevaartgangers en toeristen. Het habijt is dus functioneel en leidt ook regelmatig tot pastorale gesprekken. Het aandeel van de pelgrims wordt wel steeds kleiner, voor Italianen is Padre Pio een geduchte concurrent van Franciscus en Antonius als doel van een bedevaart. De toeristen hebben de laatste jaren dus de overhand. Een groot deel van hen blijkt geen idee te hebben van wie Franciscus was.”

De franciscanen hebben van Franciscus de naam, de kapucijnen de geest, en de conventuelen het lichaam

Helpt het niet een beetje dat de paus de naam Franciscus heeft aangenomen?

“Nauwelijks. Weet je trouwens hoe Franciscus aan zijn naam komt? Tijdens het conclaaf van 2013 zat hij naast Claudio Hummes, toen aartsbisschop van São Paulo. Dat is een franciscaan. Ze zijn vrienden, hebben samen gestudeerd. Toen het duidelijk werd dat hij zou worden gekozen zei Hummes tegen hem: ‘Jorge, denk aan de armen hè’. Zo komt het dat de paus de naam Franciscus, een atypische naam voor een jezuïet, heeft gekozen.”

De grote basiliek in Assisi is de moederkerk van de minderbroeders. Maar wat is de relatie van de minderbroeders met Padua?

“De basiliek in Padua is gewijd aan de Heilige Antonius, en Antonius was sinds 1220 minderbroeder. Vreemd genoeg weten maar weinig mensen dat. Hij was een tijdgenoot van Franciscus, hij heeft hem nog gekend. Franciscus overleed in 1226. Zijn graf bevindt zich in de crypte van de basiliek in Assisi. De twee basilieken met bijbehorende kloosters in Padua en Assisi worden allebei door de minderbroeders conventuelen beheerd. Wij zeggen altijd: de franciscanen hebben van Franciscus de naam, de kapucijnen de geest, en de conventuelen het lichaam.”

In 1993 moest u terug naar Nederland. Was dat niet moeilijk?

“Heel moeilijk. Ik miste Italië enorm. Maar novicen moeten nu eenmaal terugkeren naar hun eigen provincie. Tot mijn geluk werd ik wel gevraagd om elk jaar in het hoogseizoen een paar maanden terug te komen om rondleidingen te doen. Dat heb ik meer dan twintig jaar gedaan, tot het fysiek te zwaar werd. Nu leid ik daar alleen nog op verzoek groepen rond.”

U kwam in 1993 terecht in dit klooster in Valkenswaard. Kon u meteen aan de slag in het maatschappelijk werk?

“Ik begon met bejaardenwerk, maar bemoeide me daarnaast ook met vluchtelingenwerk. In de Hoogstraatgemeenschap in Eindhoven, bij Vluchtelingen in de Knel, werden in die jaren al afgewezen vluchtelingen opgevangen. Rian Ederveen, die daar coördinator was, heeft belangrijk werk gedaan door in 2003 het Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt, het LOS op te richten. De laatste maanden van mijn verblijf in Assisi had ik ook al met ongedocumenteerden te maken gehad, jonge Afrikanen die via Libië per boot naar Lampedusa waren gevlucht. Bootvluchtelingen zoals zij hebben niets meer, ze spreken geen talen en de westerse cultuur is hen totaal vreemd. De meesten van hen zijn zwaar getraumatiseerd, er is veel menselijke ellende. Ze werden in Italië destijds als paria's behandeld. Toen er

in Valkenswaard een asielzoekerscentrum kwam ben ik me fulltime met vluchtelingenwerk bezig gaan houden. In dat werk voel ik me het meest op mijn plaats. In het begin waren het vooral ex-Joegoslaven, Albanen en Somaliërs. Vluchtelingenwerk was eind jaren negentig nog nauwelijks georganiseerd, je moest het als vrijwilliger zelf uitzoeken. Ik heb de mensen altijd zoveel ik kon geholpen met het inrichten van hun huizen, met kleding, naar school gaan, taallessen, gezinshereniging. Vijf jaar geleden ben ik gestopt. Het is inmiddels professioneel welzijnswerk, gesubsidieerd door de gemeente, waarbij vrijwilligers het uitvoerend werk doen. Ik ben nog wel adviseur van de huidige coördinator en doe ook nog aan individuele begeleiding van vluchtelingen die extra aandacht nodig hebben.”

Wat is uw belangrijkste drijfveer geweest om voor vluchtelingenwerk te kiezen?

“Barmhartigheid is de rode draad in mijn leven. Het feit dat ik ben geadopteerd heeft op mij veel invloed gehad. Mijn adoptieouders hebben zich destijds over mij ontfermd, ik voelde mij als kind geaccepteerd en veilig bij hen. Ik weet dus hoe belangrijk dat is voor een mens. Ik streef ernaar vluchtelingen zich geborgen te laten voelen, menselijke warmte te geven, barmhartig te zijn.”

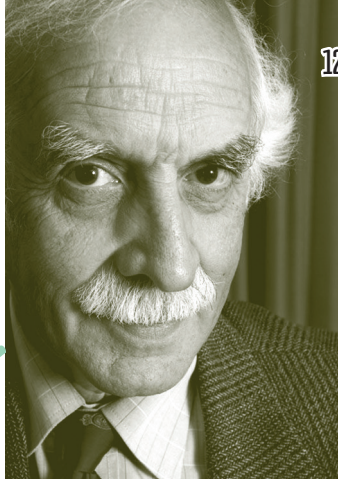
Uw benen zijn niet meer zo goed, maar u bent nog actief?

“Natuurlijk. Twee jaar geleden, in het Jaar van de Barmhartigheid, hebben wij in Valkenswaard een Franciscusgroep opgericht, die zich vooral bezighoudt met huisbezoeken en schuldhulpverlening.

Ik heb ook nog veel contacten met vluchtelingen die ik in het verleden heb begeleid, sommigen van hen hebben blijvend hulp nodig. Verder preek ik af en toe in Eindhoven, in verschillende kerken, over barmhartigheid. Schitterend om te doen. Voor de Franciscaanse Beweging geef ik op verzoek rondleidingen in Maastricht, daar is het franciscaanse erfgoed nog zichtbaar en aanraakbaar.

Bovendien wonen we in dit stadsklooster in Valkenswaard nog maar met zijn tweeën en het is ook onze taak om de tuin te onderhouden. Ik kom altijd tijd tekort!” ●

> INTERVIEW ●

ERIK JURGENS

WAARTOE ZIJT GIJ OP AARDE?

De catechismus uit het hoofd leren: tot die generatie behoor ik nog. In mijn geval als jongetje in Engeland: "Why did God make you?" was de eerste vraag. Mooie vraag, die pijnigde mij ook soms, als ik weer eens op mijn donder had gekregen. Het antwoord luidde: "God made you to know Him, to love Him and to serve Him in this world, and to be happy with Him forever in the next". Leerde ik als achtjarige uit het hoofd, kan het nog opzeggen. Vooral dat toekomstige geluk sprak mij aan.

Terug in Nederland, 1946, bleek hier de vraag te luiden: "Waartoe zijn wij op aarde?"

Filosofisch gezien een betere vraag, maar het antwoord was hetzelfde, zij het minder mooi: "...om God te dienen en daardoor in de hemel te komen".

Niets over inzet voor je naaste, gelukkig zijn of "Holland hoog opstoten midden in de vaart der volkeren", om met Lodewijk van Deysel te spreken. Wel is er in de jaren vijftig een toevoeging gekomen over ons lot hier op aarde. Maar het bleef gaan om de hemel.

Van mijn ouders erfde ik: mgr. P. Potters, *Verklaring van den catechismus*, Teulings, Den Bosch, Eerste Deel, 1928. Negentig jaar geleden. Maar het lijkt nog veel ouder. Je valt werkelijk van de ene verbazing in de andere. "Wat moeten wij gelooven?" "Wij moeten gelooven alles wat God geopenbaard heeft en de H. Kerk te gelooven voorhoudt." Wat is dan *gelooven*? Iets als zekere waarheid aannemen, omdat een ander het gezegd heeft. Goede vraag: strijdt het niet met de waardigheid der menselijke rede iets aan te nemen, wat zij zelf niet inziet? In het dagelijks leven – zo Potters – neemt de verstoktste *ongeloovige* (alleen ongelovigen waren vroeger verstokt, gelovigen nooit) ontelbare dingen aan op gezag van een ander: wie zijn ouders zijn, dat er een veldslag geleverd is, enz.. Hee, ho, maar dat is iets anders. Zulke zaken kunnen, zo nodig, worden getoetst op hun waarheidsgehalte. Wat de H. Kerk ons uit de Openbaring te geloven voorhoudt kan juist niet daarop worden getoetst. Neem het bestaan van God. De catechismus put zich uit, nog in 1928, om aan te tonen dat wij niet alleen uit de Openbaring weten dat God bestaat, maar ook "uit de wereld die Hij geschapen heeft". Dit omdat er een Eerste Oorzaak moet zijn, omdat er leven is op aarde en het allemaal ordelijk is ingericht, en er een zedenwet is. Had niet gekund zonder God.

Ja, zo ken ik er nog een paar. En toch werd dit in 1928 nog aan het 'roomsche' volk dwingend voorgehouden. Het ging steeds om onfeilbaar weten. Het feit dat in dit verband überhaupt over 'de Waarheid' werd

gesproken is tekenend.

Wat is waarheid, vroeg Pilatus toch al? In de wetenschappelijke wereld bestaan waarheden slechts zolang er geen tegenbewijs is gevonden. In de grote verhalen en mythen van onze beschaving, ook die in de Bijbel, zit meer waarheid vervat over de vraag 'waartoe zijt gij op aarde' dan in zulke dogmatiek. Vinden we nu.

MIJN

MA-

RIËN-

BURG

Mariënborg: tot voor kort een breed uitgemeten gebouwcomplex in de Brabantse hoofdstad. Een begrip voor velen in de Bossche onderwijs-wereld. Voor mij een dankbare herinnering aan vijf vitale jaren. Als opleidingsinstituut voor onderwijzeressen, gedreven en in stand gehouden door de Sociëteit van de zusters van JMJ, stond dit bolwerk van katholieke degelijkheid garant voor idealisme, principes en verantwoordelijkheidsbesef. Je werd er gevormd; je leerde er een vak. Met enige pijn heb ik geleerd dat verloren kan gaan wat eeuwigheidswaarde leek te hebben. Alles heeft zijn tijd. Ook Mariënborg ont-snapte niet aan deze ijzeren wet.

CO
LU
MN.

En dan ineens duikt die naam weer op. De Mariënborg-beweging. Door een speling van het lot kon deze plek van roomse blijheid de geboortegrond worden van een kritische stellingname ten aanzien van datgene wat ook van hieruit gestalte kreeg. Een groep vooraanstaande katholieke Nederlanders verschanste zich daar voor haar samenkomsten. Tussen mijn anonieme Mariënborg-groep van weleer en deze die in de openbaarheid trad, ligt intussen een groot aantal jaren. De plek is verlaten, de naam is gebleven. Althans dat dacht ik.

UNIVERSITEIT JHERONIMUS Intussen is Den Bosch een universiteit rijker, met de prestigieuze titel: Universiteit Jheronimus Academy of Data Science. Een samenwerkingsverband tussen de Technische Universiteit Eindhoven en Tilburg University mondde uit in een modern opleidings- en onderzoeksinstituut op het terrein van data en kunstmatige intelligentie. De St. Janssingel met bijpassende naam Mariënborg, centraal gelegen, leek de aangewezen plek voor fundamenteel wetenschappelijk werk en de daaruit voortvloeiende internationale contacten. Een gedegen en duurzaam initiatief. De kapel, waar alle religieus geroepenen ooit de eeuwige geloften aflegden, is tot een aula voor studenten omgetoverd. Het is niet nieuw in onze geseculariseerde maatschappij. In Maastricht vind je een vergelijkbare oplossing voor historische gebouwen, die hun functie zijn kwijtgeraakt.

INVLOED Nu ik mij sinds kort tot de redactie van *Mariënborg Magazine* mag rekenen, is bij mij de behoefte gegroeid om de gewijde grond van het kloostercomplex recht te doen door aandacht te besteden aan een van de vele zusters die daar hun leven gesleten hebben. Als prototype van moderne kritische katholieken, met grote invloed op de *hearts and minds* van jonge vrouwen, noem ik met veel respect Iet Bruysten, docent Engels en Nederlands en adjunct-directeur van de voormalige kweekschool voor meisjes. Het is vóór alles een persoonlijke herinnering.

Zoals later bleek hield ze op hoge leeftijd tal van interviews met haar medezusters, bestemd voor een intern informatiebulletin. Eenentwintig daarvan werden gebundeld en vormen een waardevol tijdsdocument voor een breder publiek. Het interessante is dat niet de grote woorden van onderwijs en ziekenzorg worden genoemd, dat is genoegzaam bekend, maar details uit de mond van de betreffende zuster die het eenvoudige, soms wat naïeve kloosterleven schetst. Indrukwekkend is het enorme werkterrein dat erin naar voren komt voor kerk en wereld. Niet alleen in variëteit van taken maar ook geografisch gezien uitgewaaierd over de wereld. Naast het werk in eigen land, komen Australië, Indonesië en India

langs. In vrijwel alle teksten is de werkkraft en vanzelfsprekende dienstbaarheid te lezen. Gehoorzaam aan de machtige oversten die tal van overplaatsingen verordonneerden. Steeds weer ergens opnieuw beginnen, onvoorbereid vaak, maar met dezelfde geloofsijver en levensinstelling. Ik beperk mij tot een van hen die ik 60 jaar op dezelfde plaats heb geweten.

PIT Pit dus, zo heette ze niet, we noemden haar zo. Een klein vrouwtje in JMJ-uitrusting. Rond de veertig moet ze geweest zijn, toen ik haar voor het eerst ontmoette: 1956, Kweekschool Mariënborg.

Met haar en die burch van principes en degelijkheid op de achtergrond, was onze toekomst verzekerd. Geen zuster zoals ik tot dan toe gewend was. Ze las geen heiligenlevens maar Engelse detectives. Ze was niet vroom en slaafs maar kritisch en scherp; ze zette vaart in de opleiding van jonge meiden, was streng en rechtvaardig. Een autoriteit binnen de muren, hoogopgeleid, modern, een open blik naar de samenleving. Kunst, cultuur, liefde voor de letteren.

Het meest opvallende was haar stem. Welluidend, warm, maar ook hard, vernietigend in haar oordeel. Soms waren we bang van haar. Zoals die ene keer toen ze het klaslokaal binnenstormde en op het bord het woord 'nazi' meer neerkalkte dan schreef. "Wie heeft daar nog nooit van gehoord?" brieste ze. Een ervaring die ze een lesuur eerder elders had opgedaan. Ik stak aarzelend mijn vinger op, niet uit onwetendheid, maar door plotselinge angst gedreven om niet te voldoen aan de hoge eisen die ze gewoonlijk stelde. Een vinger in de lucht van een leerling die zelf een traumatische oorlogsperiode achter de rug had met evacuatie en, als dramatisch dieptepunt, het verlies van een klein zusje. Hoe geschrokken kun je zijn?

CONTACT We zijn elkaar nooit meer kwijtgeraakt. Engels en Nederlands, haar kernvakken werden de mijne. Mijn handschrift leek verrassend veel op het hare. Mijn ogen zijn door haar opengegaan. In mijn kast staat nu nog *De Gids* uit 1967 met het beroemde artikel van Joke Kool Smit 'Het onbehagen bij de vrouw'. Van haar gekregen, zes jaar na mijn afzwaaien. Volledig bevoegd onderwijzeres. Ik koester het als een kleinood. Emancipatie daar stond ze voor. Van volgzaam typetjes moest ze niets hebben.

In de lange jaren die volgden hebben we het contact bewaard, zij het met grote tussenpozen. Altijd een telefoontje op mijn verjaardag – twee dagen vóór die van haar. Het initiatief lag noodgedwongen aan haar kant. Ik drong me niet op.

Mijn vervolgstudies theologie en filosofie heeft ze met be-

MIJN OGEN ZIJN DOOR HAAR OPENGEGAAN.

*In mijn kast staat nu nog De Gids uit 1967
met het beroemde artikel van Joke Kool Smit
'Het onbehagen bij de vrouw'*

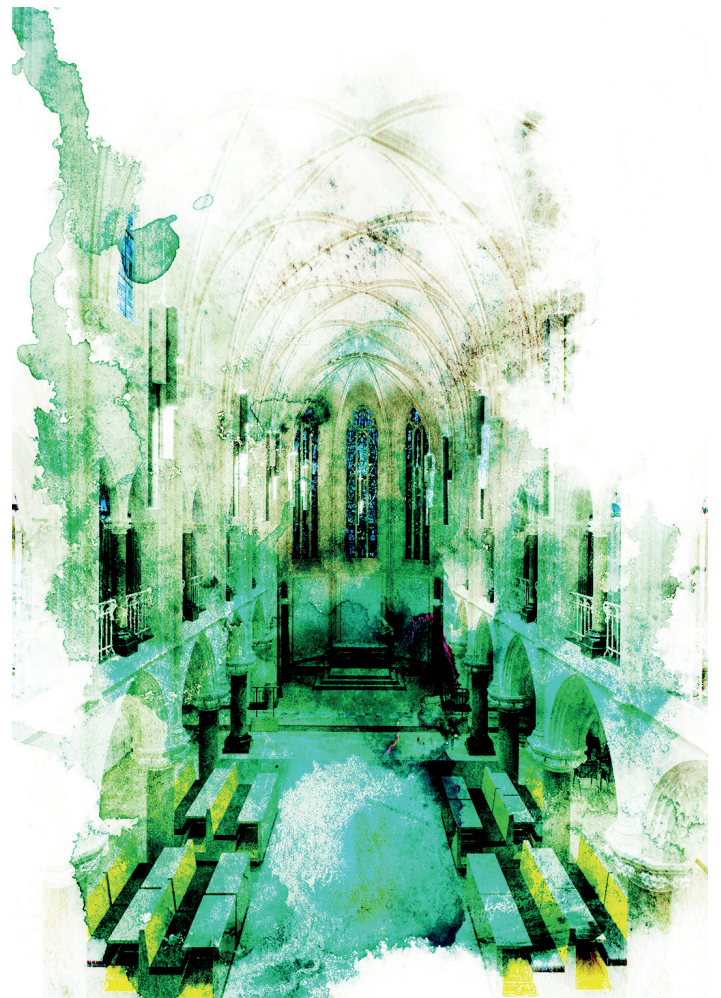
langstelling meebeleefd. Ze las mijn pennenvruchten en was trots om 'het zaad dat ontkiemde'. Ik schreef dat *leitmotiv* voor haar op de titelpagina van een scriptie over de dichteres Vasalis, mijn grote liefde die ik met haar deelde.

De laatste twintig jaar bezocht ik haar met een vaste regelmaat. Twee keer per jaar, in de armoedige stadswijk waar ze woonde, samen met een medezuster die ik vaag kende. Niet het huisnummer, maar de lange gedateerde gordijnen wezen mij de weg naar haar voordeur. Een klein, goed verzorgd dametje met pruik, in een rijtjeshuis met tuin. De eerste jaren was ik er alleen, maar het groepje breidde zich uit. Het begin van een mini-reünie. We brachten bloemen voor haar mee, haalden herinneringen op en aten een Bossche bol. Maatschappelijke vraagstukken passeerden de revue en we wisselden titels uit van boeken die we de moeite waard vonden. Ze praatte vrijmoedig over ontwikkelingen in de Kerk en het klooster. Cultuurverschillen binnen hun bestuur, waar Indiase zusters waren binnengedrongen. Ze had, zoals over veel, een helder standpunt. De dood boezemde haar geen grote angst in. Ze wist wie ze aan haar sponde wilde en koos bewust voor een vrouw om haar lichaam de laatste eer te bewijzen.

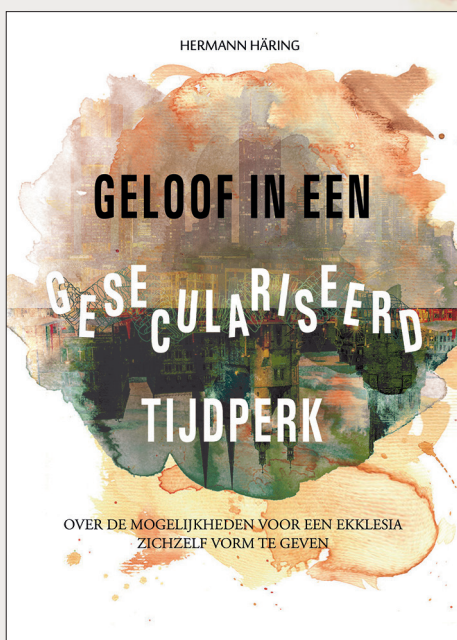
AFSCHEID Ze is heel oud geworden, in de negentig. Het mooiste cadeau kreeg ik in de laatste week van haar leven. Ik zocht haar op in het ziekenhuis. "Ze praat niet meer", zei de zuster die haar mantelzorger was geworden door de telefoon. "Het zal niet lang meer duren, ze hoort nog wel." Ik stond er alleen en deed wat je doet als een dierbare uit je leven wegglijdt. Toen klonk het luid en duidelijk, met die diepe stem die mij zo vertrouwd was en die mij mede maakt

heeft tot wie ik ben: "Ria, je bent een schat."
Ik ben weggeslopen en heb op de gang gehuild.

Het afscheid op het kloosterkerkhof in Heeswijk-Dinther was indrukwekkend. Acht vrouwen, klasgenoten van toen, strooiden zaadjes op haar kist. Ze geloofde niet zo in een leven na de dood, maar wel in leven dat vruchten draagt. ●

GELOOFS- GESPREKKEN

In 2017 publiceerde Mariënborg Magazine in drie opeenvolgende afleveringen "Geloof in een gesecculariseerd tijdperk" van prof. Hermann Häring. Bij het decembernummer kregen de leden van Mariënborg een boekje cadeau met daarin de integrale tekst. Bedoeling was om dit boekje weg te geven en zo anderen kennis te laten maken

met Mariënborg en ons gedachtegoed. Het boekje kon (en kan nog steeds) worden nabesteld, bijvoorbeeld om het als groep te lezen en de inhoud daarna samen te bespreken. Verspreid over het land hebben diverse grotere en kleinere groepen dit gedaan. Enkele daarvan hebben een verslag gemaakt van hun bevindingen en dit naar de redactie gestuurd.

De bijdragen zijn afkomstig uit Nijmegen, Berkel-Enschot en Oldemarkt. Misschien herkent u zich in de geformuleerde gedachten die opkwamen naar aanleiding van Härings visie op kerk-zijn in deze tijd, misschien zet het u aan tot het nog eens herlezen van die toch wel pittige tekst.

1. BESPREKING DOOR LEDEN VAN DE BOSKAPEL IN NIJMEGEN

Een persoonlijke nabeschouwing

THEO THIER

VOORAF Een aantal jaren geleden maakte Theo Thier tijdens een bezoek aan Tübingen kennis met Hermann Häring. Diens theologische visies maakten indruk op hem. Bovengenoemde artikelenreeks in *Mariënborg Magazine* 2017 las hij daarom met aandacht. Samen met Ekkehard Muth interesseerde hij mensen uit de kring van de zelfstandige geloofsgemeenschap het Augustijns Centrum De Boskapel hiervoor. Dat resulteerde in twee bijeenkomsten met 21 deelnemers, op 21 maart en 4 april 2018. In deze gesprekken is het gedachtegoed van Häring gerelateerd aan de plannen van de Boskapel om te komen tot een stadsklooster in Nijmegen. Theo Thier schreef een nabeschouwing, uitdrukkelijk geen verslag, van de beide bijeenkomsten. Ten behoeve van publicatie ingekort door de redactie.

ALGEMEEN De inhoud van de drie artikelen van Hermann Häring die in 2017 verschenen in *Mariënborg Magazine*, later gebundeld in een brochure die aan alle abonnees is toegezonden, kwam de aanwezigen bekend voor. De Boskapel is op deze leest geschoeid, en wil ook een band met de RKK behouden. De relatie met de huidige bisschop van Den Bosch, Gerard de Korte, is over en weer respectvol te noemen.

Bij de Boskapel gaat het er niet om zich in eigen kring op te sluiten. Men treedt bewust ook naar buiten. Ook daar gebeurt 'het heilige', bijvoorbeeld bij de kerstmarkt, de vastenmaaltijd, aanwezigheid bij de islamitische burens in de

wijk bij de Iftar (einde Ramadan). Ook het evenement 'Om alle zielen' is iets dat je overstijgt. Voorts zijn er de Matthäus-passion en de Passie-evenementen alom in den lande tijdens de Goede Week. Ook huisvieringen en uitvaarten kunnen je optillen naar het hogere.

TOONZETTING Sommigen vonden de toon van Häring hier en daar nogal agressief, terwijl anderen het juist gematigder vonden dan ze zélf zouden zijn geweest. Iemand merkte op, dat het niet diep genoeg raakt aan wat er ten aanzien van de kerkcrisis aan de hand is, het individualisme speelt ook een rol in het al jaren lopende kerkverlatingsproces.

Härings kijk op kerk-zijn anno nu riep bij enkelen persoonlijke herinneringen op aan de teleurstellingen omtrent de gang van zaken in de decennia na de hoopvolle uitkomsten van Vaticanum II.

Häring noemt het een schandaal dat Rome een 'centrale impuls' van het Tweede Vaticaans Concilie, namelijk "de fundamentele betekenis van het 'Volk Gods' dus van de ekklesia's (...) heeft doodgezwegen of gebagatelliseerd". Wat naar mijn mening nog werd onderstreept door bisschopsbenoeringen als die van Gijsen, Simonis en Ter Schure e.a.

VIERINGEN EN RITUELEN HELPEN De eucharistieviering is officieel onlosmakelijk verbonden met het gewijde ambt. In plaats van de eucharistie vooral zien als geestelijk voedsel in dankbaar gedenken van de band met Christus, wordt deze nog steeds ook 'dienstbaar' gemaakt aan een kerkelijke structuur. In de Boskapel worden ook agapèvieringen gehouden, waarbij sommige gespreksdeelnemers het verschil met eucharistievieringen niet ervaren. Opgemerkt werd dat de wijding van degene die voorgaat wordt verkregen via een geroepen-zijn door de gemeenschap, waarbij wordt verwezen naar de brochure *Kerk en Ambt* van de dominicanen (2007). In dat verband zei Erik Borgman in een toespraak: "Ik ben jarenlang (...) regelmatig voorgegaan in de eucharistie. Ik wist zeker dat we dat zo moesten doen. Het was en is nodig om nieuwe vormen van voorgangerschap te vinden en uit te proberen." (Erik Borgman: 'Een ambt dat dient om de kerk te dienen die de wereld dient opdat deze God dient'; 13 november 2007).

In spontane vieringen van publieke gebeurtenissen kun je ook 'het platte overstijgen', merkte iemand op die met een delegatie van de Boskapel een herdenking naar aanleiding van een terroristische daad meemaakte. Als de Kerk het alleenrecht op het sacrale voor zich opeist, haken mensen af. De Boskapel heeft ook ondervonden, dat je niet moet proberen mensen binnen de muren van de kerk te halen door in te zetten op een zo aantrekkelijk mogelijke aankleding van de eucharistieviering. Deze pogingen

leverden niet het beoogde resultaat van een grotere toeloop op.

KERK EN SAMENLEVING "Jezus had een onverwacht directe seculiere boodschap" stelt Häring. Het ging hem niet om een kerk, maar om mensen. 'Gaan we het mysterie niet missen, als we ons zo sterk op deze seculiere boodschap richten?', was een bezorgde vraag. Er werd opgemerkt, dat wij bij het woord 'mysterie' dan wel aan God denken, maar dat anderen andere associaties kunnen hebben. Iemand verwijst naar de Bergrede, waar Jezus' boodschap in zijn zaligsprekingen duidelijk is (Matteüs 5:3-10).

In het thema 'verbinding aangaan met de samenleving' loopt er een duidelijke parallel tussen de opvatting van Häring en de recente plannen voor een Nijmeegs stadsklooster. Daarom ging het in de tweede bijeenkomst vooral over het stadskloosterplan, waarmee de Boskapel aansluiting zoekt bij de samenleving van vandaag.

STADSKLOOSTER MARIKEN Meerdere instanties hebben hun deelname toegezegd aan het stadskloosterplan. Naast contact met Mariënborg heeft de Boskapel in dit proces ook contacten met de PKN en het bisdom Den Bosch. Uit een verslag van de ontmoeting op 19 mei 2017 tussen een delegatie van de Boskapel en de bisschop van Den Bosch valt op te tekenen, dat bisschop De Korte "het idee van het stadsklooster een warm hart toedraagt." Voor veel Boskapellers is het plan nog niet zo concreet. Iemand vraagt zich af, of het stadskloosteridee niet gekoppeld moet worden aan een locatie of gebouw. Daar worden enkele suggesties voor gedaan, die niet veel enthousiasme opleveren. Het roept ook de vraag op: wat ga je op zo'n plek doen? De deelnemers aan het plan zijn verspreid over de gemeente Nijmegen. Dat lijkt de eenheid volgens sommigen niet te bevorderen. Iemand trekt de vergelijking met een universiteitsterrein, dat ondanks de verspreide ligging van de gebouwen toch een bepaalde eenheid uitstraalt. Dit zou ook voor het stadsklooster met zijn verspreid liggende instellingen kunnen gelden. De Stevenskerk (een Nijmeegse blikvanger) wordt genoemd als centraal punt, maar ook wordt de suggestie gehoord dat er een bescheidener begin zou moeten worden gemaakt.

Er wordt opgemerkt dat er in Nederland meerdere monastieke initiatieven ontwikkeld worden. De uitspraak van de oudkatholieke bisschop Vercauteren wordt genoemd: "We hebben pioniersplekken nodig". Ook de pioniersplekken van de PKN worden gememoreerd.

Korte opmerkingen over de naam stadsklooster:

- het woord 'kerk' lijkt besmet, het woord 'klooster' lijkt spiritualiteit te ademen
- goede zaak, graag ruimte voor experiment

- ik wil er wel graag bij zijn, aan de slag
- hoop voor een kerk die de maatschappelijke spiritualiteit serieus neemt, en contact zoekt

HET PLAN 'STADSKLOOSTER MARIKEN' WERD 6 OKTOBER JONGSTLEDEN, TIJDENS DE JAARLIJKSE CONTACTDAG VAN KLEINE ZELFSTANDIGE GELOOFSGEMEENSCHAPPEN, IN DE BOSKAPEL GELANCEERD.

2. BESPREKING DOOR MARIËNBURG-

GESPREGSGROEP BERKEL-ENSCHOT

PIETER JONG

De Mariënburg-gespreksgroep Berkel-Enschot sprak in drie bijeenkomsten, van elk ongeveer anderhalf uur, over deze tekst.

Als centraal vertrekpunt namen wij de volgende tekst van Häring:

“Want waar leven is, daar is een creatieve toekomst. Ook het geloof is een uitdrukking van leven. Daarom moeten wij fantasie, visioenen en stappen in het onbekende bij onszelf toelaten en daarbij niet bang zijn voor zelfcorrectie. Alleen op die manier kunnen in een periode van verval nieuwe ervaringen ontstaan. Voor een godsdienstige vernieuwing is die van bijzonder belang, want daarbij gaat het altijd om het onbekende. Deze zoekt altijd naar een laatste geheimzinnige werkelijkheid. Het is juist de spanning tussen weten en hopen die ons in leven houdt. Wie op deze spanning tussen bekend en onbekend wil ingaan, moet dit hier en nu doen, in onze eigen leefwereld. Ergens anders kun je geen antwoorden vinden.”

EERSTE BIJEENKOMST

Er werd gesproken over het item:

Geloof en wereld zijn geen twee los verkrijgbare zaken; motto zou hier kunnen zijn: *“Mijn koninkrijk is niet van deze wereld”* ofwel: *“Mijn koninkrijk is niet zoals bestaande koninkrijken, maar bevindt zich wel op aarde”*. En: *“Hij gaat u voor*

naar Galilea”.

De belangrijkste opmerkingen waren:

- Het is in ieder geval niet zo dat het koninkrijk pas gestalte krijgt in een vorm van een hemelse beloning na dit leven. Het begrip mag niet vergeestelikt worden.
- De steun die latere Romeinse keizers aan het christendom gaven, vloeide ook voort uit hun constatering dat het koninkrijk van de christenen een stabiliserende factor was in de Romeinse samenleving.
- Jezus staat in de traditie van de profeten in hun streven naar sociale gerechtigheid. Hun strijd was vaak gericht tegen de priesterkaste.
- Wij maken nu een wending mee: van het sacrale naar het aardse leven. Dat kwam al naar voren in de zaligsprekingen. Anderzijds moeten we oppassen voor een te ‘platte’ beleving van de werkelijkheid. Hoe nobel ook: een organisatie als Het Rode Kruis is te ééndimensionaal.
- Men herinnert zich hier een opmerking van Alex van Heusden waarin deze opperde dat Galilea in de zin “Hij gaat u voor naar Galilea” misschien wel een symbolische aanduiding was voor het arbeidsveld dat ‘wereld’ heet.

Een tweede item in deze bijeenkomst was de gedachte dat onze godsdienst zich in de loop van haar geschiedenis ontwikkelt in interactie met de omringende cultuur; nu, na 11 september 2001, is deze setting uitgebreid met de islam. Dat leidde tot de opmerkingen:

- Als wij spreken over de joods-christelijke wortels van onze cultuur, valt het begrip ‘civil religion’. Is dat een religie waarvan de zedelijke principes parallel lopen met die van de maatschappij? Ja, maar ook – en wellicht allereerst – een maatschappij die als vanzelfsprekend elementen uit de religie overneemt, zoals bijvoorbeeld de eed. Het begrip joods-christelijk beseffen wij pas goed wanneer wij geconfronteerd worden met andere culturen. Overigens is de term zelf van recente datum: vóór WO II sprak men van christelijke

beschaving. Is dat ‘joods’ als een goedmakertje toegevoegd? – Vaak kijken wij met gesecculariseerde ogen naar onze kerken. Maar daardoor worden de kerken uitgedaagd en wordt als reactie opgeroepen: een binnenkerkelijk zich afsluiten voor de geleefde wereld, waarbij diverse zaken als ‘onaantastbaar’ gesacraliseerd worden.

TWEDE BIJeenKOMST Bij het tweede deel van Härings betoog ging het gesprek allereerst over wat de schrijver voor ogen had bij de woorden “de kerken in vrije opstelling” en wat wij er zelf over denken. Wij zijn het er snel over eens dat hij, wat Nederland betreft, doelde op geloofsgemeenschappen als de ecclesia’s van Breda, Tilburg, Utrecht, Amsterdam, SOVE in Eindhoven, Antonius in Best, San Salvator in Den Bosch, IJmondparochie, enz.

De opkomst hiervan brengen wij in verband met een breder verschijnsel: het verzet tegen wat Häring noemt “de muur van superioriteit”. Overigens, al in de jaren ’60 bestond er overall, maar vooral in West-Europa, verzet tegen alles wat naar autoriteit rook.

Er wordt nog een ander gezichtspunt aangevoerd. Traditionele verenigingsverbanden – denk aan koren, vakbonden, politieke partijen – verliezen steeds meer leden. Kan hier ook een rol spelen dat onze Westerse welvaart en maatschappelijke voorzieningen de noodzaak wegnemen om zich met anderen ergens voor in te zetten?

Dat autoritaire gezag ontleende de Kerk vooral – denken we – aan haar bevoegdheid en vermogen om God in materiële gedaante tegenwoordig te stellen. Met Häring zijn we het erover eens dat deze opvatting niet langer houdbaar is. Een tweede titel om haar autoriteit te staven: de ononderbroken apostolische opvolging – zo wordt opgemerkt – houdt geen stand tegen een kritische geschiedschrijving.

Tenslotte komt nog even ter sprake hoe “de kerken in vrije opstelling” met elkaar samenwerken of een band vormen. Zijn er bijvoorbeeld ontwikkelingen in de richting van een protestants kerkmodel: synode, classis, gemeente? We denken dat deze vraag te vroeg komt.

DERDE BIJeenKOMST Deze was gewijd aan het derde deel van Härings beschouwing. We bogen ons over de vraag hoe het karakter te bepalen van een ‘ecclesia’ zoals de schrijver die voor ogen stond.

Deze vraag betekende voor Häring allereerst een herorientatie op de vraag wat Jezus bedoelde toen hij zei dat het Koninkrijk Gods nabij was. Häring spreekt hier duidelijk uit dat die boodschap van seculiere aard was. Dit lijkt in tegenspraak met Jezus’ woorden “Mijn koninkrijk is niet van deze wereld”. Men kan deze tekst echter – zo wordt opgemerkt – ook anders lezen: “Mijn koninkrijk is niet zoals bestaande koninkrijken, maar bevindt zich wel op aarde”. Het is in ieder geval niet zo dat dit koninkrijk pas gestalte krijgt in de vorm van een hemelse beloning na dit leven. Het begrip ‘koninkrijk’ mag dus niet vergeestelijkt worden, hoe verleidelijk deze opvatting dan ook is, gezien een tekst als “Groot zal uw loon zijn in de hemel”. Er wordt opgemerkt dat hier toch sprake blijkt te zijn van een zekere ‘gelaagdheid’ van de werkelijkheid.

Overigens: dat werelds karakter van het heil zien we ook al bij de profeten, waar deze opkomen voor sociale gerechtigheid en zich verzetten tegen de knellende voorschriften van de priesterkaste.

Wij constateren dus een toewending van het sacrale naar het aardse en menen zoiets ook te onderkennen in de zaligspelingen.

Wel wordt er gewaarschuwd voor een ééndimensionale benadering van de werkelijkheid. Mag er ook nog ruimte zijn voor een zekere gelaagdheid van het bestaan? Komt zoiets als de Rode-Kruisorganisatie – hoe nobel ook – wel helemaal tegemoet aan onze diepste verlangens?

Het gevoelen is echter dat de nieuwe spiritualiteit als het ware vanzelf zal meekomen met de nieuwe vormen van gemeenschapsbeleving. Gewezen wordt op de werkwijze van de bevrijdingstheologie: daarbij wordt in de praktijk de tegenstelling ‘spiritueel – wereldlijk’ opgeheven.

Sterk steekt dat af bij het handelen van de traditionele Kerk. Daar wordt juist, in rituelen en rituelen, er de nadruk op gelegd dat zij de macht bezit om te ‘wijden’. Dus om zaken uit hun natuurlijk context te halen, of het nu om water, olie, zalf, een gebouw, een steen of een persoon gaat. Samenvattend kun je zeggen dat bij het begrip ‘sacro-sanct’ er echt sprake is van ouderwetse *religio*. Bij Häring gaat het om ’s mensen handelen. Overigens: hij zegt nergens dat rituelen hebben afgedaan.

PIETER JONG WAS VOORZITTER VAN DE INMIDDELS OPGEHEVEN MARIËNBURG-GESPREKSGROEP BERKEL-ENSCHOT

3

3. VERSLAG UIT OLDEMARKT

BEN JURNA

Met grote interesse heb ik het boekje gelezen van Hermann Häring over kerkzijn in deze tijd, over de ekklesia. Over de mogelijkheden van geloofsgemeenschappen 'om zichzelf vorm te geven, om zo de kerkelijke structuren te vernieuwen'.

Sinds 1972 is de parochie St. Willibrord (Oldemarkt), door de toenmalige pastor, op weg gezet om de zaken zelf te regelen en niet af te wachten tot bisschop of kardinaal ons daartoe zou aanzetten. In de loop der jaren is het omgekeerde gebeurd, we zijn de kerk uitgejaagd door priesters en andere voorgangers. Zij allen hadden een andere agenda dan het tot bloei brengen van een geloofsgemeenschap. Wij hier in de Kop van Overijssel gingen onze eigen weg. Moesten samenwerken met vier andere parochies en probeerden toch onze eigenheid te behouden. Ondanks alle tegenwerking en het opgaan van de parochie St. Willibrord in een grotere parochie St. Christoffel, is dat proces nog niet afgelopen. We werken nu al samen met twee andere parochies te weten Zwolle en de Polder en op den duur, omdat er steeds minder priesters en pastorale werk(st)ers komen, zullen we tot een nog groter geheel worden samengevoegd.

Maar de gelovigen uit Oldemarkt zullen niet naar Zwolle gaan om eucharistie te vieren. Als het niet meer in de eigen kerk kan, dan maar nergens meer, is de gedachte. Door het boekje van Häring realiseerde ik me opnieuw dat de grondslag van ons geloof ligt in de 'eklesia', en dat zijn wij: een gemeenschap van christenen die samen leeft in een dorp of streek. Daar kunnen wij vorm en inhoud geven aan ons geloof en aan de betekenis van 'eklesia' in ons leven. Dat is al sinds 1975 toen ik actief betrokken raakte mijn motivatie

geweest om me in te zetten voor deze plek, deze mensen, dit gebied. En heb ik mee mogen maken hoe de leiding van de kerk, heel langzaam maar gestaag, de verworvenheden van het Tweede Vaticaans Concilie teniet heeft gedaan.

Wat dat betreft is het boekje van Häring voor mij een hart onder de riem, een bevestiging van wat ik al jaren hoop en verwacht, een troost. Hoewel ik redelijk ontwikkeld ben had ik toch soms moeite met het begrijpen van zijn taal, zijn redeneringen. En ik vermoed dat toen ik het boekje aan 5 andere mensen in onze geloofsgemeenschap heb gegeven het daar niet goed is gegaan. Men reageerde niet op mijn verzoek om er iets mee te doen. We zijn niet bij elkaar gekomen om met elkaar over 'geloof in een gesecculariseerd tijdperk' te praten. Daardoorheen speelt dat er in onze parochie een bijeenkomst gepland is die over de toekomst van de drie parochies gaat: het bestuur wil weten wat de parochianen denken, hoe zij de toekomst zien.

Ik heb de indruk dat de laatste jaren, hoewel er nog altijd een grote groep vrijwilligers is die zich actief inzet voor onze gemeenschap, de fut eruit is. Als je lange tijd niet wordt bevestigd, gewaardeerd en ondersteund, dan gaat onherroepelijk de veerkracht, de vitaliteit van een actieve groep achteruit en verdwijnt langzaam. Je krijgt geen mensen meer die zich 'om niet' willen inzetten. En als er steeds minder mensen de vieringen bijwonen zal op een gegeven moment Eijk het besluit nemen om die gemeenschap op te heffen. En wat dan? Als we ons niet hebben voorbereid, vallen we uit elkaar. Als we altijd hebben geluisterd naar de pastor en niet zelf hebben leren denken, wat dan? Ik heb nog geleerd dat wij – de gelovigen – de kerk zijn en noodzakelijk om het sacrament van de eucharistie te vervullen. Maar als er iets wel heel vakkundig is omgebracht dan is het dat. We zijn op retour naar een 'priesterale' kerk en dat in deze tijd.

Gelukkig zijn er nog steeds mensen en groepen die inspireren tot andere vormen van geloof en samenkomen, tot een vernieuwing van de basis, die niet functioneert als tankstation zonder benzine, maar als inspiratiebron voor velen. ●

Ontmoetingsdag

GELOOFSGEMEENSCHAP- PEN IN VRIJ VERBAND

6 oktober 2018 Boskapel Nijmegen - een impressie in woord en beeld

Pastor

EKKEHARD MUTH, PASTOR VAN DE BOSKAPEL, HEET DE VELE AANWEZIGEN WELKOM. DE BOSKAPEL WIL IN VERBONDENHEID MET ANDEREN EEN STADSKLOOSTER WORDEN. KUNNEN GEVESTIGDE KERKEN, KLOOSTERS EN MONASTIEKE INITIATIEVEN AAN GELOOFSGEMEENSCHAPPEN IN VRIJ VERBAND, EEN OVERSTIJGEND PERSPECTIEF AANREIKEN? GEDURENDE DE DAG WORDEN DOOR EEN AANTAL SPREKERS GEDACHTEN AANGEREIKT OVER DEZE VRAAG. TUSSENDOR IS ER TIJD VOOR DE LUNCH EN ER IS EEN VIERING MET TIEN VOORGANGERS, DIE ELK EEN GAVE IN DE PELGRIMSTAS DOEN – BEDOELD VOOR DE BOSKAPEL OP WEG NAAR STADSKLOOSTER.

MIRELLA KLOMP

Universitair docent Praktische Theologie (Prot. Theologische Universiteit Amsterdam): Religie vinden we niet meer alleen in kerken. Er is een breed veld van spiritualiteit, geloof en zingeving. Denk aan musea, concerten, *The Passion*, *Matteuspassion*, festivals, stille tochten, lezingen en bijeenkomsten. Mensen kijken naar Hour of Power en in het bedrijfsleven wordt de Regel van Benedictus een inspiratiebron. Kerkelijke en niet-kerkelijke bijeenkomsten gaan meer op elkaar lijken. Op ongewone plekken blijven mensen zich verzamelen rond 'het mysterie' en 'het heilige'. Het Festival Oude Muziek Utrecht kan bijvoorbeeld als één lange liturgie worden ervaren. Doordat beelden, objecten, mensen, technologieën en geld, zich in snel tempo over de aarde verspreiden, ontstaan dynamische landschappen of 'scapes'.

PETER NISSEN

Hoogleraar Oecumenica aan de RU Nijmegen en predikant van de Remonstrantse gemeente in Oosterbeek: Wij zijn pelgrims die onderweg elkaar en het heilige ontmoeten en ervaringen opdoen van genade en het onvoorwaardelijke. Kerkplekken brengen het verhaal van God ter sprake en thematiseren het heilige. Mensen komen samen om met elkaar en noodlijdenden solidair te zijn. Het monnikenleven biedt een leerschool in dienstbaarheid voor mensen die een commitment uitspreken als navolgers van Jezus. De kerk is *in*, en op doortocht door de wereld, zonder iets *van* de wereld in bezit te nemen.

BERND WALLET

Plebaan van de Oud Katholieke Gertrudiskathedraal in Utrecht en naaste medewerker van mgr. Joris Vercammen: De kathedraal moet een bezielde plek zijn die ademruimte biedt en het zicht op de hemel openhoudt. Er zijn diverse verbindingen en werkverbanden, onder andere met de PKN. Men wil géén cultureel centrum zijn. Er wordt gevierd en gebouwd aan een bezielde, levende gemeenschap.

BART-JAN VAN GAART

Lid van Ekklesia Amsterdam en voorzitter van het Augustijns Verband: Augustinus is een groot denker die getuige was van vele volksverhuizingen, en nog steeds relevant voor ons. In een commentaar op 1Joh spreekt hij over 'God is liefde en Liefde wordt tot wat God is'. Ga de weg van de liefde, 'beminnen en doe dan wat je wilt'.

HENK JANSSEN

Pastoor en deken van het Dekenaat Nijmegen: leest een brief voor van bisschop Gerard de Korte. Vorig jaar sprak hij in Tilburg kritisch over gemeenschappen in vrije opstelling. Hoe legitiem is een breuk met de kerk en wat is de 'houdbaarheidsdatum' van de gemeenschappen? Velen zijn naar een richtinggevende spiritualiteit op zoek. Een dialoog is nodig. Hij wenst de gemeenschappen veel wijsheid en voldoening.

RENÉ DE REUVER

Scriba van de PKN: wij kunnen 'spiritualiteit' niet revitaliseren, dat kan alleen Gods Geest. Die 'schrijft wegen in de tijd'. God breekt af en bouwt op. Vergelijk het sterven en opstaan van Jezus. De PKN telt inmiddels meer dan 100 pioniersplekken. Ze zijn zelfstandig en verbonden met de PKN. De aandacht gaat nu uit naar woonkernen en dorpskerken. We hoeven niet meer overal present te zijn.

THOMAS QUARTIER

Benedictijn, woont in kerkabdij in Doetinchem en bekleedt de Leerstoel Monastieke studies aan de KU Leuven: het monastieke leven geeft structuur aan de flexibele mens die 'zijn woede kan heiligen' en 'zich naar boven openen', waardoor 'je hart zich verruimt' en je God kunt dienen. Daarvoor kunnen kloosters en kerkgemeenschappen 'kiemcellen' zijn. Kloosters met hun vaste tijden en momenten van gebed. Kerken en stiltecentra als 'open plekken' en 'oefenscholen voor ontvankelijkheid, dienst aan mensen en dienst aan God'.

HENDRO MUNSTERMAN

Theoloog, journalist en Vaticaanwatcher; Katholiek van het jaar 2015, dagvoorzitter: de dag is een pelgrimstocht langs bronnen, visioenen en vergezichten. Zijn 'scapes', de landschappen, 'escapes' aan het worden? In Rome bereiden 267 bisschoppen de jongerensynode voor. Nieuw is dat na iedere spreker er drie minuten stilte is. Tijd om de Geest te laten spreken en het nieuwe dat wij tegenwoordig willen stellen, te ontdekken. Kerken houden de bronnen open en zijn ook leerscholen om nieuwe woorden te geven aan de hoop die in ons leeft. Om de profetische stem te zijn van het niet vanzelfsprekende en om heil te verspreiden, is een vlucht uit de wereld soms nodig zonder de wereld te verlaten. Zoals wij nu samen zijn, zijn wij niet van God los en is er geen sprake van 'religio escapes'.

EMBREGT WEVER

Bisdommedewerker Den Bosch voor diaconie, caritas en missiesecretariaat; begeleidt De Boskapel op weg naar het Stadsklooster: bestaat het Stadsklooster al? Geen ommuurd gebouw, maar verspreid over met elkaar verbonden plekken, die dienstbaar zijn aan de stad? Velen gaan niet meer naar, maar hebben nog wel iets met de kerk. Kan het Stadsklooster mensen binden en identificatie en samenhang bewerkstelligen? Wezenlijk voor een zorgzame gemeenschap zijn diaconie en caritas, familiale en monastieke gastvrijheid en verzoening.

PAUL DE WIT

Prior Provinciaal van de Belgische Provincie van Augustijnen: ons project in België richt zich op zending en missie. Daarmee wordt het missionaire van de augustijnen voortgezet. Door de komst van vooral Afrikaanse jongeren is de gemeenschap internationaal en verjongd. Door stilte, gebed en ascese wordt de eigen innerlijke wereld een plaats voor God en elkaar.

LEO FIJEN

Presentator RKK-programma Geloofsgesprek en hoofdredacteur van Klooster!: de schoonheid van het kloosterleven vormt een voertuig om dichterbij God te komen. Mensen verlangen ernaar om God te zoeken en om erkend en bemind te worden. De boeken van Adveniat reiken een nieuwe taal en perspectief aan, en doen mensen 'thuiskomen'.

EGBERT VAN DE STAL

Onderzoeker aan de PThU in Amsterdam: ook in protestantse kringen heeft de behoefte aan verstillings en contemplatie geleid tot christelijke leefgemeenschappen. Nieuw is de Vereniging van Religieuze Leefgemeenschappen in Nederland.

HANNA RIJKEN

theoloog, musicus en predikant met bijzondere opdracht interkerkelijke Choral Evensong & Pub in Utrecht: velen worden geraakt door het heilige en de schoonheid van de Choral Evensong, vergelijkbaar met de hymnes van het getijdengebed.

LEZERS SCHRIJVEN...

ONZEVADER

De heer J. Winnips uit De Bilt schreef een commentaar van 10 (!) bladzijden bij het artikel "Onze Vader voor ongelovigen" (Mariënborg Magazine maart 2018) van ons inmiddels overleden redactielid Leo Le Large. Hij merkt daarbij op dat dat artikel niet alleen bedoeld is voor ongelovigen, maar ook voor twijfelaars. Zijn commentaar stuurde hij naar de Credocommissie, en hij eindigde zijn brief met zijn eigen versie van het Onzevader:

GODDELIJKE VADER, WIJ HEILIGEN UW NAAM
 WIJ WILLEN LEVEN ZOALS JEZUS ONS VOORHIELD
 WIJ DANKEN U VOOR ONS VOEDSEL EN WILLEN
 DAT DELEN MET ALLEN HIER EN OVERAL.
 VERGEEF ONZE SCHULD, HELP ONS ELKAAR TE
 VERGEVEN.
 LAAT ONS ZIEN EN DOEN IN DE NODEN VAN DE
 WERELD.
 WIJ BIDDEN VOOR DE MENSEN DICHTBIJ EN VERAFF
 DIE LIJDEN DOOR ZUCHT NAAR MACHT EN BEZIT.
 STERK ONS BIJ VERLEIDING
 LEID ONS NAAR HET GOEDE
 ZO KOME UW KONINKRIJK
 MACHT EN HEERLIJKHEID VOOR ALTIJD.

J. Winnips

HEILIGE WOEDE

Een van de sprekers op de Ontmoetingsdag Geloofsgemeenschappen in vrij verband, op 6 oktober in De Boskapel in Nijmegen, was de benedictijn Thomas Quartier. Hij groeide op in de kleine, knusse wereld van Kranenburg. Maar alles wat knus en prettig lijkt hoeft dat niet te zijn. Zelf was hij liberaal-anarchistisch en een groot fan van Bob Dylan. Nu is hij ingetreden in het klooster en woont in de kerkabdij in Doetinchem. Het kloosterleven is selectief, normatief en niet-democratisch. Het is een oefenschool voor ontvankelijkheid en voor de dienst aan God. Daar gaat het om. Ook kleine gemeenschappen kunnen 'kiemcellen' zijn waar je je woede kunt heiligen, en daardoor God kunt dienen. Hij raadt kleine gemeenschappen dan ook aan: blij vasthouden aan je idealisme. Het monastieke leven geeft, door zijn vaste tijden en momenten van stilte en gebed, structuur aan het leven van de flexibele mens. Door de onderlinge werkverdeling in Doetinchem, heeft Thomas de ruimte om het 'anarchistisch christendom' weer de wereld in te brengen. Als je je woede heiligt, en 'naar boven opengaat', dan verruimt je hart zich en kun je God dienen, aldus Thomas Quartier.

Zelf ben ik lid van de lekenbeweging Familia Augustiniana Nederland. Een lid uit België was eens verrast toen hij tijdens de toneelvoorstelling 'Marx' de acteur Johan Heldenbergh Augustinus hoorde citeren: "De hoop heeft twee prachtige dochters: moed en woede. Woede om hoe de dingen gaan en moed om ze te veranderen." En de acteur voegde daaraan toe: "Woede om onrecht is de hoogste vorm van liefde". Heet dit nu 'religie ook buiten de kerk', of 'kerk in de wereld van vandaag'? In ieder geval: 'heilige woede': een belangrijk begrip voor elke christen en andersgelovige, anno 2018.

Julia van Wel

LEON GOERTZ

KOPLOPER

Terwijl ik een zware zak naar de graanzolder zeulde, zei mijn toekijkende broer: "Sjouw jij maar lekker, ik zal wel kreunen". Je moet maar gek zijn om je zo te laten afpeigeren. Maar even later zei ik: "En nou ben jij aan de beurt en kan ik lachen".

Sjouwers en toeschouwers, koplopers en nalopers, ze zijn er van alle tijden. Het begint met het eeuwige gesteggel in de keuken wie de afwas moet doen.

Geniepiger gaat het eraan toe in sommige vormen van sport. De wielrenner die zich gemakzuchtig laat meezuigen in het peloton, om tenslotte als een sluwe vos uit de slipstream te springen en op de finish met de eer te gaan strijken. 'Eerst het bordje van de ander leegeten' heet dat. In de sport horen deze trucjes bij het spel.

Anders ligt het bij bepaalde acties van zonderlinge personen om in een schijnbaar zinloze onderneming over hun eigen beperktheid te triomferen. Zo dook Maarten van der Weijden in de sloot om het water van de Friese Elfsteden te doorklieven. Een waanzinnig avontuur. Maar al gauw werd duidelijk dat deze actie in de harten van velen golven van medeleven teweegbracht. Ze wilden niet alleen maar gemakzuchtig toeschouwer zijn, maar door sponsoring het spel meespelen om het doel te bereiken en ziekten de wereld uit te helpen. Ditzelfde verschijnsel doet zich voor in de Alpe d'Huez-onderneming, waarbij honderden dapperen zich laten sponsoren om in de Franse Alpen de Alpe d'Huez te bedwingen.

Hier wordt duidelijk dat de koploper en uitsloper niet zomaar een afzonderlijke vermaker is die doorgaat totdat hij er als in een gladiatorengevecht bij neervalt. Maar er ontstaan een innerlijke dialoog en dynamiek tussen de acteur en de toeschouwer die door aanmoediging en medeleven een gezamenlijk resultaat opleveren.

Rond de verkiezingen duiken de koplopers en durfals in de politiek op. Ze doen hun best om in hun kielzog partijgenoten mee te krijgen en hun ideaal te verwezenlijken. Maar te vaak zijn de kiezers afhakers die, door het ingewikkelde politieke spel of door gemakzucht, de lijsttrekker maar laten spartelen en hem alleen de kastanjes uit het vuur laten halen. Dan is de dynamiek tussen koploper en supporter gevaarlijk tot het nulpunt gedaald.

In de katholieke kerk steken de koplopers er mijtershoog bovenuit. Maar door hun theologische inteeltbeleid zijn ze losgeraakt van het normale leven en draaien ze in de spiegel tent van hun klerikale circus hun eigen rondjes met steeds minder supporters. Hoe kan dat ooit nog iets worden?!

CO
LU
MN.

HUUB SCHUMACHER

WAAR BESCHUTTING TE VINDEN BIJ AL DIT NOODWEER?

Op de bruiloft van Kana viel plots het licht uit: wijn op, feest over. Zo zie je maar, een mooie lucht kan zomaar ineens betrekken; voor je het weet zit je midden in het noodweer. Jantje lacht, Jantje huilt. Je herinnert je dagen waarop je als pastor een gat in de lucht sprong van vreugde, terwijl je daarna uit schaamte om alles wat er in de kerk gebeurt, het ambt waar je in zit het liefst in de vuilnisbak zou gooien. Wat raar toch is de werkelijkheid. Wat kunnen tegengestelde ervaringen over je heen rollen en aan het leven een vreemde kleur geven!

Ik wil niet de pessimist uithangen maar het ziet ernaar uit dat dit voor iedereen zo wel zal blijven, die wisseling, tot het laatst. En of het allerlaatste dan Licht is? Als ik het boek van Pim van Lommel over bijna-doodervaringen mag geloven, is het dat wel. Maar ja, denk ik dan, die mensen zijn allemaal wél weer teruggekomen, en weet Pim dan ook of het bij hun echte einde ook zo licht was? Uit ervaring met stervenden durf ik dat niet zo volmondig te beweren. Nee hoor, ik zou er bij al die wisselingen maar een beetje mee oppassen om al te zelfverzekerd uit te gaan van dan toch in ieder geval een zegenrijke en lichtende uittocht aan het eind; het leven is en blijft een mix, een onvoorspelbare mix.

Is er dan nergens toch iets aan troost, aan warmte, aan zekers op te doen? Iets dat het leven leefbaar maakt en de moeite waard en misschien zelfs fijn en, wie weet, uiteindelijk nog zinvol ook? Waar vind ik beschutting bij al dit noodweer? Die beschutting zoek ik met heel mijn hart. Daarom ben ik ook Niels Herijgens zo dankbaar. Ik ken heel Niels Herijgens niet, maar las toevallig een column van hem in het *Brabants Dagblad* over het Zundertse bloemencorso en die trof me erg. Hij schrijft: "Essentieel aan het Zundertse corso is dat het er heel even is en dan verdwijnt het weer. Na het trotse pronken op zondag en maandag, volgt op sloop-dinsdag de totale vernietiging. Die tijdelijkheid is frustrerend en mooi. Hoe zinloos lijkt alle arbeid, als het resultaat zo vlug wordt verwoest. Anderzijds: is vergankelijke schoonheid niet extra waardevol? Ach, het lijkt verdorie het leven zelf wel!" Mijn eerste gedachte was: hoe kan het, dat deze Niels, ik neem aan nietsvermoedend, hier zo mooi en zo trefzeker formuleert wat huidige post-theïstische theologen

– in al hun pastorale bewogenheid, bij al het noodweer dat over de kerk heen raast – de gelovigen van vandaag op het hart willen binden, namelijk: laat jezelf – levend in een werkelijkheid waar je uiteindelijk niets van begrijpt – toch alstublieft meenemen/overweldigen door schoonheid, ook al is die er maar tijdelijk.

Ik zat met mijn gedachten naar aanleiding van Niels' woorden onmiddellijk bij de onvoorstelbaar fascinerende middeleeuwse dichtregel, waaromheen naar mijn gevoel in cirkels de moderne post-theïstische theoloog John D. Caputo zijn enerverende boek *Hopeloos hoopvol* geschreven heeft: "De roos kent geen waarom; zij bloeit omdat zij bloeit; zij denkt niet om zichzelf, vraagt niet of men haar ziet."

Al is het hier een roos en niet een dahlia, dé bloem van het Zundertse bloemencorso, de zomaar bloeiende geurige roos laat ons, midden in het hortende en stotende en trubbelige leven, even een ander leven zien. Als puur, onvoorwaardelijk geschenk staat ze daar zomaar te bloeien voor mij en trekt ze ongewild mijn aandacht. Zien, soms, even. Ze vult me met een bepaald soort warmte, zet even mijzelf en de omgeving in een licht zo anders dan led-verlichting of tl-buizenlicht. Het voelt als Genade. Even zomaar onverdiend onverwacht goedheid/liefde/warmte/eeuwigheid/God voelen... dat brengt de roos bij me teweeg. Ze is als dat kind, die roos, ergens ver weg in een uithoek van de wereld, liggend in een kribbe. Ik voel me beschermd. In Kana flitst het licht weer aan.

ROOS
COLUMN.